בפיקעא אורי ליה רבי אמי ואמרי לה רבי אסי אורי ליה: לייתי שב ביני אהלא *תולנא וצייר ליה בחללא דבי צוארא וליכריך עילויה נירא ברקא וטמיש ליה בנטפא חוורא וליקליה ובדר ליה עילויה, אדהכי והכי לייתי קשייתא דאסנא לינח פיקעא להדי פיקעא, וה"מ פיקעא עילאה, פיקעא תתאה מאי? לייתי תרבא דצפירתא דלא אפתח וליפשר ולישדי ביה, ואי לא, לייתי תלת טרפא קרא דמייבשי בטולא וליקלי וליבדר עילויה, ואי לא (א)לייתי משכדי חלזוני ואי לא מייתי משח קירא ולינקוט בשחקי דכיתנא בקייטא, ודעמר גופנא בסיתווא. רבי אבהו חש באודניה אורי ליה ר' יוחנן ואמרי (ב)ליה בי מדרשא, מאי אורי ליה? כי הא דאמר אביי *אמרה לי אם לא איברי כולייתא אלא לאודנא ואמר רבא אמר לי מניומי אסיא כולהו שקיינו קשו לאודנא לבר ממיא דכולייתא - לייתי כולייתא דברחא קרחא וליקרעיה שתי וערב ולינח אמללא דנורא והנהו מיא דנפקי מיניה לישדינהו באודניה - לא קרירי ולא חמימי אלא פשורי, ואי לא לייתי (ג)תרבא דחיפושתא גמלניתא וליפשר ולישדי ביה ואי לא למלייה לאודניה מישחא וליעבד שב פתילתא דאספסתא וליתי שופתא דתומא וליתוב ברקא בחד רישא וליתלי בהו נורא, ואידך רישא מותבא באודנא, וליתוב אודניה להדא נורא ויזדהר מזיקא ונישקול חדא וננח חדא לישנא אחרינא ואי לא לייתי שב פתילתא ביקרא ושייף ליה מישחא דאספסתא וניתי חד רישא בנורא וחד רישא באודניה, ונשקול חדא וננח חדא ויזדהר מזיקא ואי לא (ד)לייתי אודרא דנרא דלא משקיף וננח בה ולתלייה לאודניה להדי נורא *(ומיזדהר) מזיקא ואי לא, לייתי גובתא דקניא עתיקא בר מאה שנין *(ולימלחיה) מילחא גללניתא ולקלי ולידבק, וסימנך רטיבא - ליבשתא, ויבשתא לרטיבא. אמר רבה בר זוטרא אמר רבי חנינא *מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד, מ"ט מזריף זריף. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת, סבור מיניה הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול אבל משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים לא, א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא מיני' דרב יהודה אפילו משחק בשבת, ואתויי דרך רשות הרבים מותר, רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבת, אמר להו רב שמואל בר יהודה מאן ציית ליהודה מחיל שבי, לסוף חש בעיניה, שלח ליה שרי או אסיר? שלח ליה: *לכ"ע שרי לדידך אסיר, וכי מדידי הוא, דמר שמואל היא (ה)ההיא אמתא דהואי בי מר שמואל דקדחא לה עינא בשבתא, צווחא וליכא דאשגח בה, פקעא עינא, למחר נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת, מאי טעמא? דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו, כגון מאי? *אמר רב יהודה כגון רירא, דיצא דמא, דימעתא וקידחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא. אמר רב יהודה: זיבורא ודהרזיה, סילוא וסמטא ודכאיב ליה עינא ואתי עילויה אישתא - כולהו, בי בני סכנתא. חמא לחמה (ו)וסילקא *לצינא וחילופא סכנתא, חמימי לעקרבא, וקרירי לזיבורא, וחילופא סכנתא, חמימי לסילוא, וקרירי להספניתא

בפיקעא · *פי' טבעת של בית רעי ובלע"ז פיג"א : אורי ליה · רפואה : שב ביני אהלא תולנא · לשון שבע גרעינין אדומים כתולעת הגמלאים באהל שמכבסין בו כדתנן התם (שבת דף ל.) הבורית והאהל תולאנא לשון תולעת שני : בחללא דבי צוארא · חתיכות בגד שמטלין מבית הצואר של חלוק כשעושין לה פה : נירא ברקא · ליל"א של שיער בהמה : וטמיש · וטובל : אדהכי והכי · בעוד שהוא מחזר אחר סמנים הללו : קשייתא דאסנא · גרעין של פרי הסנה במינים הגדילים בסנה ואלאין גרעינין : פיקעא לצדי פיקעא · סדק של גרעינין עד סדק שבבשרו : פיקעא עילאה · הנראה מבחוץ למעלה ויכול לדבק שם אותו אפר : פיקעא תתאה · בפי הנקב מלמטה : תרבא דצפירתא דלא אפתח · חלב שעירה שלא ילדה : וליפשר · ימחהו באור וימשחהו בו כדמתרגמינן נמס פשר : טרפא דקרא דמייבשי בטולא · עלי דילועין שנתייבשו בצל : משכדי חלזוני · כימי"ן בלע"ז מין חלזון : משח קירא · שמן זית ושעוה טרופין יחד : ולינקוט בשחקי דכיתנא בקייטא · יתכסה בשחקים של פשתן בקיץ שלא יתחמם יותר מדאי : ודעמר גופנא. בגדים של צמר גפן שהן חמים : שקייני · משקין : ברחא · שם לאן : ברחא קרחא · עז שאינה מסורבל בצמר כרחל : אמללא · גחלים לוחשות : חיפושתא. אשקרבו"ט ובלשון כנען קרוקי"ס : גמלניתא · גסה והוא הגמו"ן : פתילה דאספסתא · עלה ארוך של שחת ירק של חטין : שופתא (ז) דתומא · בית יד של שום והן עלין היבשים שהן נאחזין בהן שופתא לשון אחיזה כדאמרינן בגיטין (דף נג.) שופתא דקופינא דמרא רפיא : ברקא · כמו נירא ברקא שער של ליי"א : וניתלי בהו נורא · יבעיר בהן האור : ונזהר מזיקא · לא יתן אזנו לרוח : ונשקול חדא ונינח חדא · כשיטול זו מן האזן יתן את זו עד שיכלו כולן : אודרא דנרא · מוכין הנגועים בנבט שקורין פויילי"ד : דלא משקף · אינו חבוט *בשמן נכפתו. משקף לשון עלה נדף (ויקרא כו) טרפא דשקיף נחבט : גובתא דקניא בר מאה שנין · שפופרת של קנה ישן שנתלש הרי מאה שנה : מלחא גללניתא · מלח של אבן הדומה לשיש בלע"ז שליימ"א : רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא · כל הרפואות הללו אין שוות לכל חולי האזן אלא אותן הרפואות שיש בהן דבר לח כגון מיא דכוליתא ומשח קירא וכיוצא בהן מעלין לאוזן יבשה שיש לו חולי ואינה מוליאה לחה ורפואות של יבש כגון גובתא דקניא ומילחא גללניתא לאודנא רטיבא המוליאה לחה : מעלין אזנים · גידי אזנים פעמים שיורדין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר : אבל לא בסם · הואיל ואפשר ביד : מיזרף זריף · *עושה חבורה ויש חילול שבת יותר אבל קצירת סם אין שם חילול דאורייתא : שמרדה · שרוצה לצאת כאדם המורד ויוצא : אבל מישחק ואיתויי דרך רשות הרבים לא · דלאו סכנת נפשות אלא סכנת עוורון : אפילו מישחק ואיתויי כו' · כדאמרינן לקמן שורייני דעינא בליבא תלו, מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב : ה"ג מאן דליש ליה ליסודא מחיל שבי · השומע דברין ומקבלם יחלל שבת : לדידך אסיר · שאתה אסרת ועררת על דברי : וכי מדידי הוא · מדעתי הייתי אומר דבר זה שמחית על ידי : דמר שמואל היא · ממנו קיבלתיה : דקדחא · אשלפי"ר לשון כקדוח אש (ישעיה סד) חמימות : ה"ג מותר לכוחלה בשבת מ"ט שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו : כגון מאי · על איזה חולי העין מחללין שבת : רירא · טופפת טיט רירא בלע"ז קלייר"א : דיצא · אשפונג"ש לשון נטילה ותחיבה : קדחא · חמימות : תחלת אוכלא · בתחלת החולי : סוף אוכלא · שכבר נתרפא ועדיין קודחת מעט : ופצוחי עינא · שבא לכוחלה כדי להאיר מראית עינו : זיבורא ודהרזי' סילוא וסימטא וכאב עינא ודאתי עלה אישתא כולהו בי בני סכנתא · מי שיש עליו אחת מאלה שנשכתו צרעה או שנתחב קוץ בבשרו דהרזיה לשון מחרוזות של דגים (ב"מ כא.) סילוא קוץ או שיש עליו סימטא קלו"ג ונכנס במרחץ באחת מכל אלה סכנתא היא : חמא לחמא · א] נכון יפה לחולי חמה : וסילקא · תרדין : לזיקא · לנשיפת צננת : וחילופא סכנתא · לפי שהצנון מוסיף עליו קור והתרדין מחממין : חמימי לסילוא · צריך לשרות המכה בחמין והא דאמרינן לעיל סילוא בי בני סכנתא היכא דרחיץ כל גופו בי בני שמחמם כל גופו : הוספניתא

שורייני דעינא בליבא תלו · פ"ה מאור העין (ח)תלוי בטרפשי דליבא ולי נראה באובנתא דלבא תלו כלומר ראיית העין תלוי בהבנת הלב שורייני בשי"ן כמו (במדבר כד) אשורנו ולא קרוב א"נ סורייני בסמ"ך מלשון סייר נכסיה (חולין קה.) באובנתא (ט)בבי"ת לשון הבנה כדאמרינן במרכבה (מגילה כד:) באובנתא דליבא הוי חזי :

חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא · מכאן פי' *ר"י הא דאמרינן בפ"ק דחגיגה (דף ה.) ומצאוהו רעות רבות וצרות כגון זיבורא ועקרבא שכיהם צרות זו לזו שא"א לעשות לו לא חמימי ולא קרירי ודלא *כפ"ה שפירש שעושות לו הרבה צרות ולפירושו קשה מה היה לו להזכיר אלו יותר מהאחרות : שני

רבינו חננאל

ההיא נקראת סקופלי · פי' פרונקא שליח להודיע להוהר וכבר פרשנוהו בכמה מקומות. פי' חש בפיקעא מלשון בקיעה והיא פיקא כלו' מקום שנבקע בתחתוניות של אדם · לכודה פי' רוח שאוחזת האשה אחרי לידתה נקרא כודא. אכרתא ברוש. קשייתא דאסנא פי' גרעינים של סנה · צפירתא דלא אפתח צפורת שלא נפתחה רחמה כלומר עדיין לא ילדה : ר' אבהו חש באודניה אורי ליה ר' יוחנן מייא דכולייתא דברחא נקרעיה שתי וערב לינחיה אמללא דנורא והנהו מיא דצילי מינה לא קרירי קרירי ולא חמימי חמימי אלא פשורי דלאאיברי כוליתא אלא לאודנא: א"ר חנינא מעלין אזנים בשבת · תני רב ושמואל ביד אבל לא בסם. איכא דאמרי בסם דיד מזרף זריף כלומר נגיעת היד קשה היא ושורפת: אמר [רב זוטרא בר טוביא] משמיה דרב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת · ואסיקנא אפילו מישחק סממנין בשבת ואייתויי דרך רשות הרבים שרי: רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבתא וכו' · דרש מר שמואל עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת דסכנה היא דהא ההיא אמתא בי מר שמואל דקדיתא לה עינא צווחה בשבת ולא אשגח בה חד ופקעא עינא והני מילי בתחלת אוכלא כגון דירא דיצא דמא ודמעתא וקידחא פי' סוררת דיד וכואבת כאילו נועצין דבר בעינא ואתי דמא ודמעתא ומעלה חמות כדכתיב כי אש קדחה באפי וגו' והוא בתחלת אוכלא מחללין עליה השבת אבל בסוף אוכלא ופצוחי עינא לא : אמר רב יהודה מי שהכתו זיבורא וכן מי שהכתו קוץ וכן מי שיש לו כאב עין וכן מי שהקיז דם לכל אלו הדברים להכנס בבית מרחץ סכנה היא · חמא לחמא פי' וסילקא לזיקא · מי שעקצו עקרב ראוי להאכילו דברים חמים ומי שהכתו זיבורא ראוי להאכילו דברים קרים וחילופא סכנה

כו א ב מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ופכ"א הלכה לא סמג עשין סה טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף מג [וברב אלפס שבת פי"ד דף מג. ושם כל הענין] :

כז ג מיי' שם פ"ב הל' ד טוש"ע שם סע"ט:

[בחגיגה ה. כתבו זה בשם ר"ת]

[עי' פירוש רש"י שלפנינו בחגיגה שם כתב מש"ס נקט זיבורא ועקרבא דאמרינן במסכת ע"ז חמימי לעקרבא וכו' והיינו כפי' ר"י דהכא]

[ר"ה פי]

תולענא. יעב"ץ

[קדושין לא: וש"נ]

ולודהר. יעב"ץ

ולימליית

[שבת קכד:]

בשבט. יעב"ץ

ביצה כב.

[גירי הערוך בערך חס ז' לזיקא ועי' רש"י ד"ה לזיקא נראה שגרסתו ג"כ כ"ס קך]

[עי' רש"י יבמות עו. ד"ה מזרף זריף]

מבנה

רפואות שמותרות בשבת

מבנה

△ טיפולים לפי בעיות שונות ואם מחליפים אותם או בשני = סכנה. (משותף לג' מהם הוי ענין של חם וקר)

פשתן שחור

הגהות הב"ח (א) גמ' לייתי משכדי חלזוני נ"ב בערוך ערך משקר גורס משקרי וע"ש פירושו : (ב) שם ואמרי נה בי מדרשא : (ג) שם תרבא דחיפושתא · נ"ב תולעת הטהורה ועיין בערוך : (ד) שם לייתי אודרא דגלא · נ"ב ס"א דגלא ועיין בערוך : (ה) שם דסכיא אמתא : (ו) שם וסילקא לזיקא · נ"ב ס"א לזיקא וכן בערוך ופי' תרדין לרוח שביא בכריסו של אדם עכ"ל : (ז) רש"י ד"ה שופתא דתומא בית יד של שום וכן עלין · נ"ב אבל בפרק חולין משמע שביא אמלאי של שום וכן פרש"י ע"ש דף קמ : (ח) תוספות ד"ה שורייני וכו' מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב באובנתא כצ"ל : (ט) בא"ד סייר נכסיה באובנתא נ"ב ובמסכת נדה דף כ ע"ב איתא בחולי דלבא יתבי ותוגא הוא תרגום של חדר ר"ל חדר הלב והוא נכון :

הגהות מהר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ה חמא לחמה. נ"ב עי' בערוך ערך חם וממנו לקח רש"י פירושו ומשמע שם דגרים חמא באל"ף בסוף